
ELŐL-JÁRÓ BESZÉD.

Az Egyenlő Hangzat, vagy-is *Ká-*
dentzia’ szerint való Magyar Vers-
írásnak formájáról.

SEMMI újabb jelentéseim nem lévén, azokon kívül, melyeket az elébbeni Darabnak eleibe függesztettem; ki-botsáthatom vala minden Elöl-járó Beszéd nélkül Magyar Verseimnek e’ második Darabját a’ Nemzeti nagy érdemű közönség’ eleibe, ha egy felelettel nem tartanám magamat adósnak azokhoz, a’ kik bennem azt a’ vers írásnak módját, melly nyelvünkön a’ régi Görög ’s Római formát úgy nevezett kádentziákra szabogatja, helyben nem hagyták, és arról engemet szoval, vagy magános levelekben, vagy még közönséges levelekben-is, olykor nevem’ ki fejezve is, meg-inteni kívántak. Fel tettem vólt ugyan magamban eleitől fog-

va, a' mióta a' Magyar Verseknek írása olyan divatjában kezdett lenni, és e' vers-írásnak módjáról támadott különböző ítélet-tétel nemzeti Tudóssainkat fárasztja, hogy a' töllem, 's hozzám hasonlóktól különböző értelemben lévőknek semmit se feleljek, hanem mélységesen hallgassak, a' szót én-is hijában ne szaporítsam, bízván csak a' következő időre, a' mit mi most a' sok nem egy forma gustus miatt el nem igazíthatunk. De mikor még 1792 ben a' Kessai Museum Második Kötetjének Első Negyedjében a' 29 dik oldalon olvastam a' felöllem és Verseimről, úgy velem egy íz-érzésüekről tett meg-jegyzéseket az Érdemes ki-adóknak, mind attól fogva is adósnak találtam magamat egy atyafiságos felelettel; ne hogy a' tsupa halgatással alattomban láttassam helyben hagyni az ottan meg írt vélekedést, mind felöllem, mind a' meg-nevezett Vers'-írásnak módja felől. E' felett kezemben akadván csak a' minap Virág Benedek Úrnak új munkátskája ilyen tázim alatt: *Horátiusz Poëtikája*, midőn annak is Elő-Beszédében látnám egy ottan elé-hozott rendetskémből, mi módon most is alkalmatlankodik azon érdemes Hazafinak az az a' Vers-írásnak módja, melly által az hajdoni Kassai Ítélet-tételt újabb elevenségben fel költetni láttatik: el-végezém magamban hogy szintén most Verseimnek Második Darabját is ki-adó szándékkal lévén, ennek alkalmatosságával egy Elő-Beszédben Feleletemet meg-tégyem, a' mennyiben tehetem; de csak tsupán olyan tzelből, hogy ilyen atyafiságos, és

minden indulatosság nélkül való tsendes vi'sgálozás 's fejtegetés által jöjjön osztán idővel nap-sényre, mit lehessen valóságosonn ítélni e' fenn forgó kérdés felől.

A' meg-nevezett helyen találtató Jegyzőknek szavaik e' többek között ezek: *Mi leg-alább, kik külömben mind a' Görög 's Deák mértékre vett, mind az egyenlő szó-tagokkal végeződő Verseknek minden elő-ítélet-nélkül-való kedvellői vagyunk, a' verselésnek ezen most nevezett nemét gyermeki játéknak tartjuk, és éppen meg-nem foghatjuk, miként találhattya — — Gyönyösi János Úr ilyen 's több efféle versben gyönyörűségét:*

— — — — — illik

Öszve Minerva feje 's szüz Citherea teje.

Ugyan ott az úgy nevezett *Leonina* formára írt Verseket nevezik a' régi tudatlanság' szomorú maradványának, melly egy-néhány esztendőktől fogva a' mi hazánkban-is némellyeknél kedvet találni látszik. Melly le-írásban e' két nevezetes Ítélet-tételt találom: *Először, Hogy az olyan Vers'-neme, mellynek egy példája is említettik, olly idétlen legyen, (ezt pedig erőltette ennyire a' Leonina formának, vagy az egymásnak hasonló hangon meg-felelő végezeteknek kedvelése) melyben egy jó izlésű Hazafi is méltó gyönyörűségét nem találhatja. Másodszor Hogy mind azok valakik azt a' formát kedvellik, annyival inkább írják, gyermeki Ítélettel bírók, és tudatlanok legyenek.*

Nem szeretnénk sem én, sem azok, úgy tartom feleszámmal, a' kik velem együtt e' vers formának született nyelvünkön kedvellői, hogy gyermekeskedésnek, és tudatlanságnak bélyegével a' miatt meg-jegeztessünk annyival inkább hát illendőnek tartottam, e' kérdés felől egy feleletemmel próbát tenni.

Tagadhatatlan Igafság az, hogy a' régi Görög Nemzeteknek, és ezeknek nyomdokokon a' Romaiaknak is semmi gustusok nem vólt a' *kádentziás* vagyis egy forma hangzatu végezetekkel egy-másnak megfelelő Verseknek írásához. Az ilyen formájú Versek hogy nállok gyakorlásban lettek vólna, semmi nyomát nem találjuk. Azért esett-é ez, mivel azoknak a' nemzeteknek, az ilyen hasonló hangzatoknak játékában semmi kedves íz-érzések és gyönyörűségek nem vólt; (mert vagyon minden nemzetnek valami véllé született, vagy leg-alább eleitől fogva bevett szokás által nálla meg-rögzött különös izlése, melly szerént egy módit erőssen kedvell, a' mástól pedig iszonyodik) vagy pedig azért é, hogy a' Verseket ez által is még szorossabb régulákra meg-kötni, és így a' Vers-író munkát 's fáradságot az által is nehezíteni nem kívánták? én azt meg-határozni nem mérészem. Takám az utolsóra figyelmezték inkább, hogy több verseket kevesebb fáradsággal írhasanak; mellyből osztán idővel az a' közönséges nemzeti izlés lett, melly az egy-máshoz hasonlító hangoknak ilyen játéktól iszonyodott, és a' melly előtt ez a' forma

igen idéltlennek lenni tettzett. De már csak az a' kérdés, hogy ha a' Görög és Romai izlésnek ez a' forma ellene volt is, következik-e hát abból, hogy minden a' mi saját nyelvünk az ő vers írásaiknak módját minden több Európai nyelvek felett egyéb-aránt igen alkalmason követheti, akkor egyfzer'smind azt ne öltöztethetné abban az egyenlő végezetű formában, melly más verseknek nemeiben annyira kedves és szabados, nem csak a' mi nyelvünkben, hanem a' másokéiban-is? Én semmiképpen által-nem láthatom, mitsoda jussal tilthatna - el minket attól a' Görög és Romai izlés, csak hogy azomban az igaz Vers-írásnak törvénytételünk szerént töltsük-bé.

A' jó Vers-írásnak igaz törvényei mindeneknek itéletnek szerént ezek 1-szor Hogy abban a' fel-vett matériához képest elmés találmány vagy gondolat legyen. 2-szor, Hogy Poétai tüzzel, vagy-is eleven és fontos ki-fejezésekkel, és a' dolognak természetéhez képest egyben válogatott szóllásnak formái legyenek. 3-szor Hogy önként, erőltetés nélkül, természeténél fogva, annyival inkább idéltlen ki-fejezés benne ne találtassék. Hanem ezen regulákat a' Vers-író a' fenn-forgó formában-is meg-tarthatja, még-is a' mellett azt a' maga kevés izlése szerént való ékesgetést-is a' valóságnak megsértése nélkül hozzá adhatja, ugyan mi kárt vall ebben a' Vers-írásnak törvénye, mitsoda kissebbségére szolgál ez a' Poésisi jó izlésnek! Mellyre nézve nem hagyom helyben azokat a' verse-

ket mellyek ilyen főrmában öntetvén a' miatt sok erőltetéssel és idétlenségekkel telyesek; épen nem dicsérem, hogy sokan még a' Vers-írást-is talám e' mód-dal kezdik, melly még a' leg-gyakoroltabb elméktől-is fáradságos munkát kíván, sőt sajnálom, hogy az ilyen verseknek rendeletlen írása okot adott arra a' bal vélekedésre, 's tsömörlő izlésre, mellyel maga közönségesenn-is ez a' Vers-írás' módja terheltetik. Ha valamelly jó ételnek neveit a' gyakorlatlan rosz Szakáts el-hibázza, és a' miatt tsömört okoz, abból nem következik, hogy azok az ételeknek nevei meg-vetessenek, mellyeket egyéb-aránt a' tanúlt jó Szakáts kellemetes jó izüleg el-készíthet.

Az *Izlés*, vagy-is az a' kellemetes vagy alkalmatlan érzés, melly szerént valami dolog a' szemnek, innynek, fülnek kedve szerént tetszik, vagy nem tetszik olyan különböző, hogy a' felett nem lehet vételkedni, és abban egygyik a' másíknak regulát nem adhat, a' mint tartja a' régi köz-példa befzéd. Sőt, hogy valamelly dolog tetszik, vagy nem tetszik valakinek, annak némellykor valami *Antipathia* természetí ifzonyodás-is az oka az emberekben. *Non eadem omnibus sunt honesta atque turpia*, jól mondotta *Nepos*. Azért, hogy a' nagy *Lipsius* irtózott az ékes mu'sika szótól, és azt hallván meg-fzomorodott 's könyvezett, nem hiteti-el velünk, hogy a' mu'sika szó alkalmatlan és ki-vető légyen, mert nélkünk ahoz más az érzésünk. Azért, hogy a' Magyaroknál díztelen,

és gyalázatos dolog volna, ha egy betsületes Leányzó magát közönséges Levelekben ki-hírdetteiné, mennyi tehetsége vágyon, és a' mellett magát férjhez menésre ajánlaná, nem következik hogy az Anglusoknál-is helytelen legyen, mert nállok helyesnek tetszik. Hány ember van, a' ki a' sajtot, vaját nem szereti, a' szagától-is irtózik; de ugyan azonokat mások leg-kellemetesebben izlik. *Cimon* feleségül vette testvérét, úgy szól *Nepos*, mert az bé-vett szokás volt *Athené*-ben; de a' Romaiaknál ez tilalmas volt. *Thébae* várossában egy olly Fejedelmi embernek, mint *Epaminondas*, mesterségesen tántzolni nagy virtus és ditséretes dolog volt, melly Romai szokás szerént rút véteknek tartatott. Nem másként lehet gondolkodnunk a' Vers-írásról-is. Kinek az egygyik forma, kinek a' másik tetszik; mások pedig mindeket egygyaránt kedvellik, és igen mérészen hízeltnek magának az az ember, a' ki azt állitaná: *Isak az; enyim a' jobb, a' többi helytelen és izetlen.* Mert könnyen ezt a' feleletet vehetné: Honnan vetted ezt a' Birói hatalmat, hogy a' magad tetszéséből határozd-meg, millyen tessenék nekem-is. Én-is ollyan szabados Ura, 's Birája vagyok a' magam gustusomnak, mint te a' magadénak. Az halhatatlan *Pétzeli* nagy ellensége volt a' Görög és Romai módon írt Magyar Verseknek: isak a' közönséges Rithmusi Verseket betsülte és írta, sőt ugyan szíve szerint ki-költ amazok ellen az akkori közönséges Ujség-levelekben; de a' kit *Horváth Adám* fontos feleletivel el hallgattatott:

Ez az egyenes szívu tudós Hazafi, a' ki maga sola-
 talán a' féle mértékre vett verseket nem írta, (leg-
 alább én nem olvastam) még-is ő bajnokoskodott ha-
 talmassánn az ilyen verseknek óltalmára. *Rajnis* el-
 lemben csak a' Görög és Római mértékre szabott ver-
 seket betsülli; nem-is írta tudtomra más féleket, és
 igen kitsinyt vagy semmit sem tart a' régi bé- vett
 formájú Magyar Versekről. Epen így ítél az egyéb-
 aránt kellemetes illatú *Virág-is*, hogy minden- féle
 vers' neme, melly egyenlő hangzatoknak játékaival
 készíttetik, alaton és meg-veszett rozsfz izlés légyen,
 és még azt a' régi meg- szokott Rithmusi formát-is
 minden Vers írásainkból ki- irtatni itéli: és valakik
 csak illy, Poétai névre vágnak, azokat csak a' tse-
 kély Kántoroknak és bútsuztatót-íróknak példájokhoz
 igazítja. Lásd az ő Elöl járó Beszédét a' Hor. Poét.
 Elég sokak továbbá, mint *Kreshay*, és a' Museum
 ki adó-is, mind két féleket helyben hagyják; csak a'
 Római formában egy másnak meg-felelő végeztéseket
 épen nem szeretik. Végre vagynak elegenden (még pe-
 dig nem gyermekek, és nem tudatlanok) a' kik e'
 közelebb meg említett formábann is, az az, a' Római,
 és Rithmusi formának egyben elegyítésében gyönyö-
 rüéseket találják, és vagy magok írnak e' féleket,
 vagy leg'alább jó izléssel el-fogadják. Midőn hát en-
 nyi különböző izléssel viseltetik Nemzetünk maga
 nyelvén írni szokott verseknek nemeihez; egyikünk-is
 a' más gustussának törvényt nem szabhat; mert kinek-
 kinek szabadsága vagyon maga tetfzését követni, de

nintsen senkinek jussa a' magáén kívül minden más izlést rosznak tartani.

De talám ha egyszer Görög, vagy Római formára írunk, éppen csak úgy írjunk, mint ők írtak, és nem szabad nekünk az ő formájokat fejelgetni, 's magunk tetszésünk szerént változtatni? Azt felelem. Miért ne lehetne? A' régi Római törvény könyveket annyira bé-vették minden Európaiak, hogy talám eggy Nemzet sintsen, a' mellynek törvényneinek fundamentoma a' Római törvény ne volna. De még is mindenik Nemzet azt a' maga állapotja és tetszése szerént mérsékelte, adott hozzá, vagy ki-hagyott belőle, és ezt senki helytelennek nem mondja. Mi tilt meg hogy épen úgy nézzük az ő Vers-írásoknak módját is? Bé-vefszük ugyan azokat a' formákat, mellyek nálok gyakoroltattak, mert nyelvünkre igen alkalmatoson szabhatjuk: de ha nem mindenekben tartjuk-is magunkat ahöz, ha mi, a' mi izlésünk szerént Rithmusi kádentziákat-is ragasztunk hozzá, azzal semmi régula ellen nem vétünk. Meg-botsásson a' jó Athenæ vagy Róma, de én nem lehetek jobbágya az ő módijának: csak annyit veszek abból a' mennyi nekem tetszik. Ha néki nem vólt izlése a' kádentziás formához, nekem pedig vagyon, abból nekem ő nem parantsol. Ő a' kalapot pafzománt vagy portupé nélkül szerette viselni, nekem pedig tetszik meg is ékesíteni azokkal. Mit vétek vélle; tsak hogy jó kalapot készítettsek, és viseljek? Ha én a' Német módiból

egy kaputot vészek, és azt Magyar nadrággal 's tsiz-mával egyben foglalom, mert így e' kettőt egygyütt magamuak alkalmatosobbnak találom; azért engem senki helytelenséggel nem vádolhat.

Jól tudom én-is, hogy az ilyen forma versek a' mi némiürről most szóllunk, akkor kezdődtek Déák nyelven divatjában irattatni, mikor Európában a' Déák és Görök Nyelvek, és azzal egygyütt a' tudományok-is igen meg-hanyatlottottak, és a' melly időt homályos vagy tudatlan Seculumoknak neveznek: a' hová tzéloznak a' tudós Hazafiak-is meg- említett jegyzéseikben, nevezvén az ilyen nemű *Leoninus* verseket a' tudatlanság' szomorú maradvánjának. Mert úgy tartjuk közönségesebben, hogy abban az időben élt egy *Leo* nevezetű Frantzia nemzetbéli Poëta, II. Filep, vagy VII-dik Lajos Frantzia Királyok alatt a' tizenkettődik századnak folytában, a' ki sok Déák verseket ilyen formára írván, rólla neveztettek *Leoninus* verseknek. De hiszem engedjük-meg bár, hogy tudatlansággal bélyegeztessenek azok, kik a' Déák Poë-sist, már a' Déák nyelvnek meg-hólttakor, tökélette-sebbé kívánták tenni, és fényesebben ruházni, mint sem az szokásban vólt annak a' nyelvnek arany ide-jében: és így tudósabbaknak akartak látszani, mint sem az arany idejű Déák Poëták. De onnan semmi következtést nem látok folyni azokra, kik e' féléket írnak. Nem írunk, hiszem, nem-is kívánunk írni Déák nyelven *Leonina* formára; írjunk tsak Magyarul ma-

gunk nyelvünkön; azért a' nem lehet a' tudatlan
századnak maradványa, mert nem a' Déák nyelvet
és Poësiszt jobbítgatjuk azzal, feljebb mint volt vala-
ha annak szépsége; hanem csak magunk nyelvünket
forgatjuk, formálgatjuk, simítgatjuk. (*) Él a' mi nyel-
vünk még a' kegyes Gond-viselőnek Jóvóltából: él
nem csak, hanem most virágozni kezdett úgy a' mint
soha nem virágzott. Minékünk azért élő Magyarok-
nak magunk élő nyelvünk hatalmunk alatt vagyón,
mi magunk vagyunk annak Urai. Ki meri tagadni
ezt? Mi tilthat meg azért, hogy mi azt a' Vers írás-
ban is annyi formára próbáljuk szabogatni, a' men-
nyire csak nyelvünk alkalmas lehet. Már pedig al-
kalmas igen arra, hogy a' régi Görög és Romai

-
- (*) *Tsudálkoztam mindenkor azon, miért tudják a' mi Tudóssaink olyan sokszor még is emlegetni, és mint valamelly sokszor már az asztalra fel-hozott káposztát, még is ottan-ottan a' közönség előtt a' tsömörig ki-találni Cicerónak ama' versét: o fortunatam natam me consule Romam, hogy ettől mitsoda erőssen iszonyodott a' Romai gustus. Hiszem nem az a' kérdés, hogy Róma mitsoda izlés-sel volt az, eféle hangzatokhoz. Lássá Róma, akármit izlet iránta. Hanem a' mi Nyelvünkről van a' kérdés, mellynek természet, és nemzetünknek az illyenekben való izlése felette igen különbözik a' régi Romától. Ugyan mitsoda következés, vagy okoskodás: Ez a' Nyelv és nemzet ez illyen szóllás formáját vagy akármely módját nem szenvedhet; tehát a' más Nemzet és nyelv is nem szenvedheti; vagy nem tartozik szenvedni, hanem tartozik a' magáét ahoz képest formálni?*

lábakoan kellemetesen ugráljon: alkalmas volt örök-ké arra is, hogy egyenlő hangzásokkal a' rendek egymásnak feleljenek. Valakik azért ezt a' kettőt egyben-foglalni igyekezünk jó móddal, vallyon ugyan miért neveztessünk tsak azért tudatlanoknak? Ha a' *Leonina* forma nélkül íránk, tudósok vólnánk; de akár mely jó verset írjunk bár, ha a' kádentziát hozzá tefszük, már azzal tudatlanok vagyunk, gyermek játékot tsinálunk. Ugyan mutassák-meg nekünk a' tudós Hazafiak, hogy tsak az által miben különbözhetik az ő tudósságoktól a' mi tudatlanságunk.

Olvasom-péld. ok. mi módon *Virág Benedek* Úr a' fenn említett Poetikájának Elöl-járó Beszédében egy Pentameter rendetskémet hozza-elé, nevemnek ugyan el-halgatásával, mellyben tsak azt a' hibát láttatik meg-jegyzeni, hogy annak közepe végével meg egyező hangon; vagy is *Leonina* formára, felel-meg egy-másnak. Hízkelkedhetem talám bátran magamnak, hogy az a' rend melly maga Hexameter párjával egygyütt így vagyon: *A' ki pedig nyárban keres a' zöld színű határban, Élete téli fagyon nyugodalomba vagyon.* Olyan természeti folyással önként minden erőltetés nélkül hangzik, mintha minden versbéli meg kötés nélkül, szabadon folyó beszéd vólna; a' mi némű p. o. ugyan ott ez is: *Melly hamar a' nyárnak vég folydogolási le-járnak, Halnak el a' Levelek, fűnek az Őszi szelek.* 's a' t. Mi az oka hát, hogy még is nem helyesek. nem jók? Tsak ez az egygy,

hogy kádentziások. Ugy-e? hát csak az a' tetemes hiba? Elfizemben jutta az Egyházi Históriából: *Homo bonus, tantum quod Christianus?* Ezt mondták vólt hajdon a' Pogányok, a' Keresztények ellen való vizsgálás indulatból: *Ez az ember mindenképpen jó ember, csak azért nem jó, mivel Keresztény.* Tsuda dolog. Eppen ezt a' példát szabhatjuk ide-is: ez a' Poëta külömben jó, csak sajnálhatni, hogy kádentziás, és azért tudatlan-is: Ez a' Vers mindenképpen jó: a' *quantitas*, a' lábak' folyása, a' dolognak ki-tétele olyan helyesen vagynak, hogy ha szabadon folyó beszéddel mondanánk-is, világosobban 's természetesebben ki-nem fejezhetnénk; de még sem jó. Ugyan miért? Csak ez egyért, hogy közepe és vége Leonína formára hangzik: Ez az eggy minden jóságát, 's tökéletességit el-rontja; ezért már gyermek játék. De ugyan mitsoda ítélet-tétel ez? Csak olyan mint ha azt mondanám: Ez az étel mindenképpen jól készült, és jó izü, csak hogy fű-szerszám vagyon benne, ez által el-rontották, nintsen ízlésem hozzá. Vagy ha ezt mondanád: Ez a' köntös igen derék posztóból való, jó állásu, minden képen egyéb-eránt jól készült, csak hogy palzamántal meg-hányták. Már bizony, Barátom! ha néked a' fűszerszám nem tetszik a' jó ételben, és a' palzamánt a' szép köntösön; tettzik elégnek másnak; ne mond csak azért rosznak magábann az ételt a' meg-evésre, és illetlennek, 's hitványnak a' köntöst a' viseletre. Így ne mond a' verset-is

tsak azért, hogy Leonina forma, roszsznak és idétlennek.

Meg-vallom, hogy mivel az hajdani Görög sem Római nyelven ilyen forma verseket írni tellyeséggel szokatlan dolog volt, nem hagyom helyben nem is volt szabad a' félétet írni, annak a' nyelv és nemzet' arany idejének bé-vett szokása ellen. De még is a' kik magok jó kedvekből írtak a' később időbenn, nem illik azok ellen igen kemény bírácoknak lennünk; mert ha azokban azt a' Leonina formát félre téfszük, igen sokat találunk a' déák nyelv arany idejére méltóknak. Például hozok elő egy *Constantinus* nevű Piarista szerzetbéli Poétát az el-múlt századból. Vagyon ennek egy kis könyvetskéje e'féléllel teli. Nézze-meg bár akárki, hogy abban, az ilyen versek olyan természetesek, önként folyók, fontosok, és szépek, hogy alig lehet benne vagy egy ki-vetöt találni, mellyet a' kádentzia erőltetne, vagy idéllenítene: Úgy, hogy azonn az egy kis szokatlan módin kívül nem szégyenlhetné meg magát a' virágzó Roma véllé. Tsak egy *Sapphica* formát téfszek ide belőlle: *Saepe nix atrum tegit alba Caenum, Melle sub dulci latitat venenum: Quando sors tecum simulando ludit Fulmina cudit.* Úgy vagy két Epigrammát is. Egyiket a' könyvező könyörgöről: *Lumina dum rorant, praecordia numen adorant: Coelos hymnus adit, lacryma quando cadit.* Másikat a' gonosz életű Keresztényekről: *Odis virtutem, speras tamen Olle! salutem? Lex ubi spreta Dei concidit ala spei.* Itélje-meg akár-

ki, hogy ha ma *Horatius* maga, és *Martialis*, olvasná ezeket ezt mondaná: Ezek bizony tökéletes szép versek, önként folyók, fontosok, világosok, nem alább valók az enyimeknél; tsupán csak az a' végezeteknek egyenlő hangzása mi nállunk Romaiaknál épen nem módi; de azért én ezt az idegen Poétát tudatlansággal nem merem vádolni. Méltó azért megtanúlnunk, hogy valaminth a' Romaiaknak, virágzó állomatokban sem voltak minden Poéták *Márok*, *Flakkusok* és *Nások*, hanem voltak elegenden *Macviusok*, *Baviusok*, *Batillusok* 's a' t. ámbár kádentzia-nélkül írtak: úgy épen nem minden Poéták tudatlanok, és azoknak verseik nem megvetendők csak azért, hogy izlések tartotta kádentziáson írni, és a' tudatlansággal meg-bélyegzett időbeli módiból egy kis formát költsönözni 's gondolataikat abban öltöztetni. De nem-is épen mindent mondhatunk általán fogva rosznak és meg-vetendőnek csak azért, hogy abban a' meg-romlott időben vette származását, és olyan szerentsétlen idő szakaszban jött-ki nap-fényre; mert sok jót-is találunk, melly annak a' setét éjjelszakának szüleménnyé. Valaminth a' földnek setét gyomra nem csak ártalmas állatokat, hanem sok dragaságokat is termeszt. Meg engedem, hogy az kádentziás Déák Verseken való írásnak módja következése volt a' Déák nyelvben való tudatlanságnak; de azért azt az egyenlő hangzattal való játékot, ha külön szakaszjuk a' Déák nyelvtől, nem lehet csak magában kárhóztatnunk: mint a' törvénytelen ágyból származott gyer-

mek sem lehet ő magára nézve meg-vetendő, mert lehet azt jól és törvényes móddal használni az emberi társaságban. Használjuk mi is ezt a' szüleményt a' mi nyelvünkben, mellynek izlése azt bé-veheti, 's gyönyörködéssel szenvedí. Ne is tudatlanazzuk oly' bátran azokat az akkori idő-béli Leonistákat, mert az egy írás módján kívül, mellyben ők akkor gustust találtak, sok derék emberek 's tudósok is vóltanak azok között. Az írás' módjáról ne ítéljünk mindjárt az írónak tudományjára, mert gyakran meg-hibá-zunk. E' felett meg-vallom, én meg-sem foghatom, hogy az egyenlő hangzatoknak ez a' játéka mi módon mondassék tudatlanságból valónak? mert úgy inkább tudatlanság' szüleménnye a' vers, ha különben nem jó, erőltetett; tűz, és gondolat nélkül való. Az ilyen, valamint az által soha nem léfzen jóvá, hogy nintsen rajta Leonina forma; úgy ellenben, ha a' vers magában jó, nem romlik el e' füleket tsiklándoztató hangzatnak hozzá tételével. Az *Ennius* Versei, ámbár ő nem írt kádentziára, rakva vagynak darabos, idéttlen formákkal, azoknak lábai botlásokkal, magok a' szók ottan-ottan helytelen el-tsorbázásokkal; mert hogy könnyebben jusson a' vers íráshoz, tsak inkább a' gondolatokra vigyázott. Azért nevezetik *Martialistól Ennius* — — *arte rudis*. De azért még sem nevezte őtet *Virgilius* tudatlannak, hanem méltónak tartotta, hogy ő az *Ennius* iszapjából sok aranyokat szedegessen.

Úgy tetszik, nem hibázom, ha még egy gondolatomat itt ki-fejezem. Sok nagy tudós embereknek ez a' kis nyavalyájok vagyon, hogy ők a' mit magoknak készíteni nintsen kedvek, vagy valamiben nem-is gyakoroltattak lévén, nem készíthetnek; ha a' félet mások tsinálnak, azokat helyben nem hagyják, annak ellene modanak. *Qui facere quae non possunt verbis elevant*, hogy a' *Phaedrus* meséjének ezzel a' tanúságával fejezzem-ki. Vagy ugyan roszszúl látok, vagy alkalmasint gyanítom, hogy az ilyen-féle verseknek-is ez éppen a' fő bajok, hogy annyi tudós el-lent-mondói vagynak. A' munkás és ritka nagy elméjű *Pézteli*, ha valaki egy a' Magyar Hazában, igen alkalmas lett volna e' féle Verseknek írására, ha magát abban gyengébb idejében gyakorlotta volna. De mivel ahoz kétség nélkül kedve nem volt, nem-is tartotta méltónak ilyen apróságban időt tölteni, ennél nagyobbakban foglalatoskodni inkább szeretett, azért abban magát gyakorolni nem kívánta. E' miatt nem-is kívánt, nem-is tudott e' féleket, sőt akár-mi Római formákat-is irogatni; hanem csak a' rendszer páros verseknek írásokban gyönyörködött: Innét önként következett, hogy annak ellene mondott, a' mihez magának kedve nem volt. De tökéletesen hiszem, hogy ha ő ilyeneknek írására magát gyakorlás által alkalmatossá tette volna, ő mind leg-szebbeket írtt volna, mind pedig leg-első oltalmazója lett volna e' vers-nemének. Így kell hihető-képpen gon-

dolkozunk sokakról másokról is, kik véle egy ízlésen és egy értelemben vagynak e' dolog felől; kik is ha olyan ítéletet téznek, hogy egy igazán tudós, és ki-mivelt ízlésű Hazafi sínsen, a' ki az ilyen Leonina formájú versekben gyönyörködnek, annyival inkább maga e' féléket írta; igen tsudállom és sajnálom, mert az ilyen részre hajló, és tsak maga ízlésének hízelkedő ítélet-tétel épen illetlen egy igazán tudós emberhez, kinek egy meg-esmértető jegye ez, hogy magát meg-alázza, és ha magát másoknál többéltesebbnek találja is, de magáról másoknak meg-utálásával nagyot nem állít, és azokról fullánkös gúnyoló ítélettel nem beszéll. Holott ellemben bizonyosok lehetnek az ilyenek arról, hogy mind belső, mind külső renden lévő tudósok elegenden vagynak a' két Hazában, kik vagy magok is írnak e' féléket; vagy ha nem írhatnak is, leg alább azokban gyönyörködnek; kik még-is azért a' tudósi nevezetnek pálmáját az ellenkező-képpen ítéelőktől épen nem irigylük. A' nyomtatott könyvekenn, vagy közönségessé tett Leveleken kívül tsak magam tudtomból 's hozzám küldött Levelekből is tudnék ilyeneket nevek szerint néhányat említeni. Épen nintsen pedig okom reá, hogy már vén fejemre egy Nemzeti Közönség előtt tanúk helyett hazugsággal bizonyítsak.

Sokkal egyenesebb és részre hajlás nélkül-való egy Kreskaynak ítélete, a' mint olvasom a' *Kassai Museum*' II-dik köt. I. Vegy. 92. 93. old. a' ki noha

a' Magyar vers írásban tsak a' régi bé-vett ország útját követni inkább hajlik; de azomban helyben hadja és dítseri a' Görög és Romai formákra szabott igyekezeteket is, még mikor azok az egyenlő hangzatokkal játszanak is. Szabad, sőt okosság úgy-mond, új utakat keresnünk, mellyeken hazai nyelvünknek díszét a' ditsőség Templomáig vihessük. — A' mi pedig az odák sok-féle nemeit illeti — — ha azokat az egygyütt hangzás fő-képpen nem kellemesíti, valósággal izetlenek lesznek olvasóink-előtt. Itt pedig említi nevezetesen a' szép nemenn-valókat, kiknek azon kívül-is a' Prosodiában esmeretiségek nem lévén, kelemetességet keresnek, úgy-mond, 's méltán-is a' Verseknek egygyütt-hangzó végezetekben, sőt el-som hűtetik magokkal, hogy Verseket olvasnak, ha azoknak egygyütt hangzása fülcikét nem gyönyörködteti. Igen helyes, igen bölts ítélet-tétel ez. De miért éljek idegen bizonyosságokkal. Engedjék magokat kedvezőbb ítéletre vezéreltetni az Érd. Tudós Jegyzők magok szavaikkal, mellyeket jegyzésekben olvasok: Tagadhatatlan igazság, úgy-mondanak, hogy az egy-forma hangzatú szóknak mértékletes egygyeztetése, valamint szintén a' mu'sikáknak édes zengedezése, kedves a' fülnek: szokások azért a' Német költőknek Görög mértékre szabott Verseiket a' Mesékben, Elő-beszéllésekben, Poétai Enyelgésekben, de kivált-képen az énekekben, egyszer 's mind egyenlő hangzatú szókkal végezni. Meg-esméri tehát a' T. Jegyzők az egy forma hangzatnak szépsé-

gét még a' Görög és Déák mértékü Magyar Versekben-is; meg-esmérik, hogy a' Németek ezt helyesen gyakorolják magok nyelveken. Hát ugyan mi tilt-meg, hogy mi-is magunk verseinket azzáal ékesítsük?

A' mi a' *Leoninus* nevet nézi azt sem halgathatom-el, hogy miólta én a' Poësis mellett kezdettem gyermekségemtől fogva időt-tölteni, mindenkor úgy olvastam, úgy tudtam, és hallottam, hogy minden e'féle forma, akár tsupán a' rendeknek végein, akár közepein légyen, közönségesen és meg-külömböztetés nélkül, mindenik *Leoninus* versnek neveztetik: az *Odáknak* végein épen úgy, mint a' *Distichonoknak* közepein és végein. Nem tudom hát, miért nevezik tsak az utolsót a' tudós Jegyzők, és tsak külön *Leoninus* verseknek, és a' tudatlanság' maradvánjának; amaz elsőt pedig nem? Mert a' bizonyos, hogy egyik éppen úgy, mint a' másik annak a' tudatlansággal meg-bejegzett időnek vagy századoknak gyakorlott játéka vólt a' Déák nyelven. Ugyan hát miért nem nevezik ezt a' tsupa rendek' végével való játékot-is tudatlanság' maradvánjának; mivel ez-is azon okból épen úgy meg-érdemli, mint ama' másik? és ha ez-is tudatlanságnak szüleménje, miért nem szégyenlik a' tudós Jegyzők anyai nyelvünket ahoz a' formához le-alázni (a' mint magok szeretik állani) mikor azt helyben hagyják, és a' mu'sikai ékes harmóniához hasonló ékességünek nevezik. Ha eredeteket nézzük, mindenik a' tudatlanságnak ideje-alatt

származott. Ha ez okból ítélnék hát a' T. Jegyzők, egygyik - is ékes, és a' helyben hagyásra méltó nem lehet: ha pedig az egygyiket az ékes nevezetre méltóztatják, méltóztassák a' másikat-is. Tudom ugyan azt, hogy *Sohaliger* e' két féle *Kádentziás* versek között téfszen valami különbséget. Egygyik félét nevezi *Echicus* verseknek (azt vélem, az *Echo* nevéről) a' más félét *Leoninus*oknak: *Quemadmodum in Echicis Cauda caudae respondet; ita in Leoninis Cauda ventri*. Poët. Lib. II. Cap. 29. Holott tzelezván annak a' *Leonak* nevére, és ahoz alkalmaztatván kifejezéseit, az első formán érti két rend végeinek egyenlő hangzattyaait. De mi oka légyen itt valami különbségnek, nem képzelhetem. Mert mindenik rend-béli Versekben a' hangzatok Echót jádzanak, és így hát *Echicus* mindenik: továbbá úgy lehet hinni, hogy ha írtt, mindenik rend-bélit írt légyen Déák nyelven az a' tudatlansággal meg-béjegyzett híres *Leo*, és így mindenik-féle hát *Leoninus*; noha nékem e' fekete szénnel meg-jegyzett Déák Poëtának Verses Könyvét, ha ugyan lehet valahol, olvasni fzerentsém nem lehetett.

Úgy sajdítom hát az érdeemes jegyzőknek jegyzésekből, hogy tsak a' rendeknek végein tartják szépek és ékesnek az egyenlő hangzatokat; nem pedig hogy a' rendnek közepe és vége feleljen egyenlő hanggal egymásnak: tsak ezt az utólsót tartják *Leonina* formának és tudatlanság' maradványjának; amaz el-

sőt pedig ékesnek esméri: így hát az odákban bé-
 vefzik, tsak az Elégiákból, vagy Distichonokból re-
 kelesztik ki. Már e' tudálatos és ok nélkül való ha-
 bozás én előtttem. Mert a' dolognak természete hoz-
 za magával, hogy a' Kádentziákat vagy tellyességgel
 ki-rekelesztjük minden Görög és Déák formára írt Ver-
 sekből, ez okból, hogy azok-is úgy nem írtak; vagy
 ha bé-vefeszük mindenik félében válfasztás nélkül bé-
 kell vennünk. Mert hogy egygyik félében ékesenn
 és helyesenn essék, a' más félében pedig rútul és hi-
 báson, én semmi olyan fület nem képzelhetek, melly
 ezeket meg-külömböztesse: Soha senki még tsak hí-
 rét sem hallotta vagy a' hallás', vagy a' hangzás' ol-
 lyan törvényének, melly az egygyik rendbélinek
 ékességéről, a' más rendbélinek pedig éktelenségéről
 régulát szabjon: vagy ha tudnak illyen Poëtai mu'si-
 ka régulákat, jelentsék-meg nyilván mi nekünk-is,
 hadd tudjuk, millyenek légyenek azok. Mert mi egye-
 bet nem képzelhetünk elménkel, nem-is hallhatunk
 füleinkel, hanem tsak ezt, hogy a' millyen ékesen
 esnek az odákban az egyenlő hangzatú végezetek,
 éppen olyan ékesen hangzanak a' Distichonokban is,
 mikor a' rend közepének annak vége egyenlő hang-
 zással vízfíza felelve kellemetesen játtzik. Avagy pe-
 dig ha itt-is egyéb régulát a' gustusnál vagy izlésnél
 nem mondhatnak, engedjék-meg nekünk-is azt az iz-
 lés-béli szabadságot oltsárolás nélkül, hogy ok a' mil-
 lyen ékesnek izlelitik azt a' formát az odákban, épen

ollyan kedves izlést találjuk mi-is az ollyan formájú Distichonokban. A' mi engemet illet, én az odákban-is épen úgy szeretem ezt a' játékot, és kivált a' Saphicus versekben, ennek sok próbáját adtam; közelebb e' jelen való darabban-is próbálgattam más féle Odát-is illyen ékesgetéssel írni; bár tsak ezekre nézve kedvezzenek hát igyekezetemnek, és bár ezekben szeressék ezt a' játékot, de a' mellett ne tsömöröljenek annyira töllem, ha a' Distichonokat-is ugyan azon formára játszodtatni szeretem másokkal együtt. Több féle illyen Odákat is írhattam volna eddig, de úgy tetszik nékem, 's sokaknak másoknak-is, hogy a' másfélék nem épen ollyan kellemeteseek előttünk még eddig. Azért tsak ollyant írtam inkább, a' millyen kedvesebb lehet.

Már most itt látom magam előtt a' terhes ellenvetéseket. Illő léfzen, hogy ezeket-is el-ne halgaszam. Leg-előbb-is azt mondják: Sok idő vesztegetéssel esik meg az illyen vers-írás; jobb és hasznosab volna azt az időt más-féle könnyebben irható versekre fordítani. Igaz az, hogy ennyi meg-kötéssel jó verset írni, tsak több időt kíván, mint akár mellyik más féle: ugy hogy tsudálkozom, miért nevezhetik az illyent a' tudós Jegyzők gyermek játéknak. Játék bizony, de épen nem gyermeknek való; a' mit illyent gyermek ír, inkább tsak próbálgatás, mint sem vers. Ne-is ezen kezdje a' Gyermek a' vers-írást; noha meg-vallom azt-is, eleinte kezdje ezt az

ifju Gyermekek próbálgatni, és naponként sok gyakorlás által nagyobb tökéletességre vinni; mert senki e'féle jó verset igen hamar nem készit, ha született Poeta is. Játék, de tsák épen gyakorlott Férfi Poétának való. Kevés ember-is veszi magát erre az alkalmatlan vers-írás' nemére, mellyre sok gyakorlás, türés; idő-töltés kívántatik, még a' gyakorlottaknak is, hogy tökéletesebben írjanak. De azomban merem mondani, hogy a' ki sok gyakorlással belé-szoktatja elméjét, nem olly nehezen, nem-is olly sok idő alatt jut-hozzá. Egygy szóval a' próbált gyakorlás könnyüvé téfzi ezt-is, valamint más minden leg-nehezebb mesterségeket is azoknak, kik ezeknek írását nem unják. Ofztán, hát a' mihez a' mesterség nehezen jut, azt mind el-hadjuk-e azért? távol légyen; sött sok munkával-is arra kell törekednünk, hogy meg-mutassuk, mire mehet a' mesterség, és épen nem vész-el az az idő, melly az ilyenre fordíttatik. Az Architecturában, vagy Építés mesterségében sok munka vagyon olyan, melly az épített templomnak, háznak, 's egyébnek inkább ékesítésére tartozik, mint sem valóságára, de azért a' ki tud hozzá, nem mondja hijába-való nebelgésnek és idő 's költség vesztegető munkának.

Továbbá, keveset lehet, úgy mondanak, sok fáradsággal-is ilyen verseket írni: ha lehet-is jókat írni: kevés hafznót vehet abból nyelvünknek mivelese, és nem sok bővítésére szolgál a' Magyar He-

licon termésének. Úgy vagyon a' rövidebb munkára inkább alkalmas ez a' vers'-neme mint sem nagy és hosszú daraboknak készítésére; de a' kinek abban elégséges gyakorlása, és kivált elégséges ideje-is vagyon készítésére, mikor egyszer belé-elegyedik az elme, elég hosszú munkára is ki-nyujthatja. Én terhes hivatalom miatt kevés időt fordíthattam erre mindenkor, még-is a' Distichonok számát 50-60-100-ra, és többre-is egy munkában nyujtottam: Sapphicusokat pedig mivel könnyebb írni, 80-ant-is egy-egy négyesből állót írtam. Nyilván látom pedig, hogy a' kinek e'félékben-való maga mulatására, mind alkalmatossága, mind ideje, mind gyakorlott tehetsége-vólna sokkal hosszabb munkákat-is készíthetne. De az illyent nem Papra kellene bizni, kinek hivatala a' mi Hazánkban, és Vallásunkon kivált terhesebb a' mezei munkásnak rabotájánál, ha igazán akar szolgálni. De e'felett engedjük-meg, irhassunk bár e'félét akármi keveset más-félékhez képest; de azért még sem kell a' versek rendiből ki-hagynunk. A' legmunkásabb dolgoknak természetek az, hogy azok számmal kevesek légyenek. A' leg-fzebb és leg-drágább dolgok kevesek szoktak lenni. Kevés épületek vagynak munkás *Capitolekkel* és egyéb ékességekkel ki-fényesítve; nem-is a'ra valók, hogy az illyen épületek közönségesekké legyenek. Nem minden ember hajókázhatik a' levegő égben, nem is a'ra valo ez a' találmány, hogy Ország' úttya legyen belölle; ha,

nem annak bizonyosága, mire mehet az elmés mester-ség. Egy rakott asztalnál is a' sütemények, nádméz-konfekték, és egyéb drága tsemegék sokkal kevesebbek, mint egyéb közönségesebb eledelek; de még is az asztalnak készülését ezek tökéletesítik. Ilyen formán élünk hát e' vers nemével is, melynek készülete minthogy sokban kerül, természet szerént kevesebb is lehet annak száma. A' hosszabb munkákat, és úgy nevezett *Heroicumokat* bizzuk a' közönséges páros rendekre, vagy a' *Hexametereknek* megszűze ki-terjedhető mezejére minden hangzat játéka nélkül is, melyet én igen betsüülök. Nézzük a' Déákban is az Odák mind apró darabok; de a' hosszú *Heroicumok* és *Elegiák* mellett ezek is illenek a' versek' játék helyére.

Mondják e' felett még azt is: Sok elme töréssel és tsigázással jár ez a' vers-írás' neme: mennyit kínozza és gyötri az ember az eszt, hogy találmányis-légyen, a' szók is illendőleg egyben válogattassanak, a' quantítások regulái megtartassanak, a' szólásoknak formái önként folyjanak, még is az egyenlő hangzatra is figyelem légyen. Meg-nem érdemel enyi kínzást és fáradságot e' munkás nebelgés. Mennyivel hasznosabb volna a' köz-jóra, ha a' fontos szép elme ennyi fáradságát más könnyebb verseknek nemeire fordítná, melyekben dolog volna inkább több mint igen nagy mesterség. Igaz az, hogy még valaki magának ebben jó gyakorlást 's valami tökéletesítést szerezhet, addig sokat kell az eszt fáraszt-

tani, hogy minden felé a' kívántt réguláknak eleget tehessen. De az ilyennek gyönyörűsége lévén e' munkában, épen nem tartja nehéz tereh gyanánt magát fárasztani. Mentől tovább és jobban gyakorlotta pedig magát, annál könnyebben jut hajlandósága szerént hozzá. Azt sem tagadhatom, hogy a' holottkevés szókban, és rendekben sokat és sok féle dolgot belé kell szorítani, mint az *Epitaphiumok*ban; nevetket, elztendő számokat, hivatalokat, még is a' vers magában is jó, a' ki fejezett dolog pedig érthető legyen, a' mennyiben lehet; ez akárkinek is bajos és unalmas dolog, és én e' miatt egygyet sem is írtam volna ilyen féle *Epitaphiumot*, ha különösön épen illyent nem kívántak volna. De mit árt, a' mi legyen ilyen is próba gyanánt a' nehezebbekből. A' kinek terhére van, ne fárasztza magát velle. Ha vagnak olly' nyavalyák, mellyeknek orvoslása körül sokat fáradnak az Orvosok, neveztetnek *Crux Medicorum*, az Orvosok' keresztsjeinek; azért még sem hagyják félben az orvoslást, hanem próbálnak minden mesterségekkel: úgy ez a' Vers-írásnak módja is hadd legyen *Crux Poëtarum*, a' Poétáknak keresztsjek gyanánt. Miért tiltanak meg? a' kinek tetszik, hadd tsigázza az esztét rajta, hadd próbálja a' vers-írásnak felsőbb sujját is. Ki tudja? idővel még bővebb lészzen az ilyen Keresztes Vitézeknek számok a' Magyar Parnassuson.

De vagyon-e belölle a' fáradsághoz illendő halzon? azt kérdik: A' halznot nem tsak egy pontból

nézi az ember. Nem sokat használ ugyan egyenesen magára a' vers-mivelésre, és annak belső természetére, mellynek lelke az elmés találmány; de használ a' vers-készítésnek külső formájára. Úgy mint: használ az egyben rakott rendeknek ékesítésére, hogy legyen mint egy drága sor-gyöngy gyanánt Magyar Műsánknek nyakára függesztve; használ a' kellemetesebb hangzásra, hogy musikai hármónia módjára inkább fülbe mázó 's elmét gyönyörködtető legyen: használ nyelvünknek díszére, hogy a' minden-féle formákat mellyekenn csak vers irattatik, el-fogadhat: Sőt használ olykor a' találmányoknak ki-fejtésére is, mikor az egyenlő hangzatnak keresése némelykor olyan szókat sugarol, mellyek igen fontos gondolat-ra utasítják az elmét. Nem minden használhat mindenre; elég, ha minden dolog hasznos csak arra a' tételre, mellyre a' Természetnek urától rendeltetett. Ide való Kreskay Urnak egy nemes gondolata a' már meg-jegyzett helyen: *Vagyon minden nemzetnek a' vers-írásban természeti hajlandóságához alkalmaztatott tulajdon módja, és ezt ok nélkül falban rúgni, el-vetni, meg-útállni vakmerőség volna.* Igen jól és böltsen! Illyen hajlandósága vagyon Nemzetünknek az egyenlő hangzatokra. Ne vessük-meg hát ez által való Poétai játékot.

Vége azt mondják, hogy akár millyen munkával, és elme-töréssel fáradozzunk-is az illyen vers-írásban, de az erőltetést el-nem kerülhetjük, hogy

abban bé-ne férkezzék, vagy a' dolognak értelmére, vagy a' szókra, vagy az egybe rakásra nézve: mert a' hol a' Görög és Romai formájú meg-kötésekhez még-feljül az egyenlő hangzatokat-is hozzá adjuk, lehetetlen ott az erőltetést el-kerülni, kivált ha feles számuak a' versek. De ugyan mi az erőltetés a' versben? Mikor a' nyelvnek vagy a' fel-vett materiának természete ellen esik a' le-írás, avagy helytelen és illetlen szókat egyben foglalunk, a' dologhoz nem tartozó idegen pótlásokat bé-tsúfzratunk, vagy a' szók-nak természeti *quantitásait* meg nem tartjuk a' szó-ta-gokban; ezek által lesz az erőltetés. Ezeket hogy el-lehessen kerülni a' kádentzia mellett a' Romai és Görög formájú Magyar versekben, és hogy a' jól gyakorlott vers-író annyira mehessen, bizonyítják a' példák, és ítéljék-meg a' részre hajlás nélkül Ité-lők. Hogy pedig egy Poëtai Munkában mindenütt mindenik vers egyenlőképpen a' leg-fotossabb és leg-szebb legyen, és valamelly elég jó és illendő szó helyett még olykor jobbat és illendőbbet ne lehetne tenni, az még egy Homérustól és Virgiliustól-is lehetetlen. De e' nem erőltetés, ha csak a' fenn-írt hi-bák hozzá nem járulnak, hanem csak annak bizony-sága, hogy a' példa-belzéd szerént még Homérustól-is lehetetlen, hogy ne szunnyadjon, és a' gondolatnak meg-feszített hurja egyszer más-szor meg-ne erefzkedjék.

De hát vallyon a' kik kádentzia nélkül írnak, az által minden erőltetés nélkül írnak-e? Ne hiszkeljed-

nek ezzel magoknak. Mások ítéljék-meg, ne magok. Ha szoros vizsgálás alá vészszük az ilyen verseket, eleget tudnánk e'féle erőltetést mutatni. Hogy példákat elé hozzak, itt nintsen helye. Tsak ez hát a' tudomány, hogy egy mást ne alatonitsuk mikor egyenlőképpen gyengélkedünk; hanem igyekezzünk mind két részről mentől tökéletesebbek lenni. Tartom ma is egy mind meg-külömböztetett nagy tudományu, mind fő Méltóságu néhai Hazafinak hozzám 1792-ben írt Levelét, melyben különös és érdemem felett való le-ereszkedéssel ír versekben és hathatóson int, hogy a' Romai formájú verseket ne írjam kádentziáson. E' felett Hexameterok szerént írott egy darabotska Munkáját-is Levelében zárta. De azomban ámbár a' maga versei minden kádentziáktól szabadok, még-is oly sűrűk azokban nyelvünk természete ellen ejtett *quantitas*-béli hibák, és más erőltetések-is (ha már azoknak kell neveznünk) mellyek könnyen el-kerülhetők valának, hogy mi szegény kádentziás Poéták magunkat azokra nézve tellyeséggel meg-nem szégyenlhetjük. De ki-tetstett, hogy az-az én minden ditséremnél sokkal nagyobb Fő Méltóságu és Tudós Hazafi nem-volt az ilyen Vers-írásban gyakorlott, és azért e' jegyzés által, leg-kisobb homály-is nem járúlhat annak fénnyéhez, kit mind két Haza még porában-is méltán tisztelhet.

Olvasom a' Horátzius Poéticájának, mellyet Virág Úr ki-adott Elöl-járó Beszédében magyarul meg-

fordítva a' Horátzius második Odájának három első Negyedjét, épen azon formára, és annyi számu Negyedre. Úgy vélem, a' ki-adónak magának fordítása; de nem tudom, a' több részét-is meg-fordította-e? szépek a' versek a' magok nemek szerént; nints mit szólni ellenek. És mivel a' kádentziáktól szabadok, úgy adatik-elé ottan, mint minden erőltetés nélkül való tökéletes fordított versnek példája. Légyen az ámbátor, abban a' nemben helyben hagyom. Tsak én-is ezt látván, meg-próbáltam olyan nemű de kádentziás versekben meg-fordítani, nem tsak azon három Negyedet, hanem az egész Odát, és a' Nagy érdemű Közönségnek e' mostani Tsomónak leg-elein eleiben terjeszteni. Egyben-vetvén az Enyimeket Amazokkal és az eredeti Déák versekkel, láss-meg, és részre hajlás nélkül ítélje meg, ha az én fordításom azért, hogy az, egyenlő hangzattal játtzik, alább-való é ama' másik fordításnál, nem lehet-e a' kádentzia miatt hasonló szépsége, és mutat-e valami erőltetést (inkább, mint a' másik) vagy illetlen szó-fzaporító ki-fejezéseket? ha jól követhettem é (legalább nem lankadttabban és homályosabban, mint ama kádentziátlan Fordító) az eredeti Peëtának ígeit, jól ki-fejeztem-e tzélozásait és helyesen ki-fejtegettem-e azon környül-állásokat, mellyek vers-író pennáját vezérelték? Egy szóval, ha ártott-e és rontott-e a' fordításban az az egyenlő hangzattal való játék? En talám hízelném magamnak magam felől, ha azt

állítanám. — Nem. Azért mások vessék öfzve, lás-sák-meg, 's ítélyék-meg. De úgy tettzik, nem félnek így-is, hogy leg-alább e' kádentziás fordítás alább-valónak íteltessék ama' más félénél. — Igaz ugyan, hogy a' kádentzia kedviért hofzszabban kellett nyújtanom a' fordítást; söt két annyi vers számra nevelni; a' más fordítás pedig egyenlő számmal követte az eredetit. De hiszem, ha hofzszabban nyújtjuk-is a' fordítást az eredeti példánál, azzal még semmi erőltetést, sem illetlen szaporítást nem tsinálunk: tsak hogy szorossan tartsuk-meg az eredeti Irónak tzélját, gondolatait, és irásának környül-állásait. Ha mind-azok mellyekkel szaporítunk, ezekkel illendöképen meg-eggyeznek, söt azokat helyesen magyarázzák, világosítják, így nem erőltetjük a' dolgot, nem teszünk helytelen pótlásokat. Mint épen a' jó asztalos a' rakott munkában olly' helyesen belé-faragja és illetgeti a' pótlásokat 's darabotska toldalékokat, mint-ha éppen egy-másból nőttek volna-ki az egyben foglalt darabok: ha kéntelen a' versnek, vagy nyelvnek kedvéért hofzszabban nyújtani a' Fordítást az eredeti példánál, a' miket a' magáéból hozzá téfzen, úgy közben illetgeti az eredeti igéknek 's gondolatoknak és úgy egygyeztet-meg az Irónak tzéljával, környül-állásaival, 's igéivel, mintha azok-is az eredeti munkával egyek vólnának, tsorba, üreg, és hasadás nélkül. Az illyen Fordítást nevezzük *Paraphrasis*nak, az az magyarázó, világosító szabad fordításnak,

nak. És kitsóda mondja az illyent erőltetésnek, és illetlen szó-szaporításnak. Illyen formára igyekeztem fordítani próba gyanánt ezt az Odát is, mellyben csak nyujtanom kellett a' rendeket 's gondolatokat, és vajamikkal szaporítottam, mind azt Romának akkori környül-állásaiból, a' Poétának tzeljából, gondolatainak és tzelozásainak kút-fejeiből költsönöztem, és a' képpen hozzá illegettem, a' melly mód akár-minémű Fordításokban is ottan-ottan el-kerülhetetlen. Ambár pedig többnyire ezek azért lettek, hogy az egyenlő hangzatoknak is helyet tsináljak, de a' meg-említett régulák mellett senki ezt illetlen pótlásnak és erőltetett ki-sütésnek nem nevezheti. Nem merem mondani, hogy ez a' fordítás tökéletes légyen; mert úgy is ez az Oda a' benne el-rejtett sok rövid tzelozások miatt egy a' leg-nehezebbek közzül, csak azt talám állítani bátorkodom, hogy ez is azért, hogy egyenlő hangzattal készült, leg-alább nem kisebb szépségű, 's jóságú ama' másiknál. Hát hiszem a' Poétának úgy is természeti szokása, és szabad régulája, hogy sokszor a' mit három négy szóval ki-tehetne, néhány rendekkel fejezi ki, jól meg bővitve, csak azon egy-egyét különböző-képen jelentő szóllásoknak formáival. Ezerek közzül egy példát Virgiliusból: *Quem si fata virum servant, si voscitur aura aetherea, nec adhuc crudelibus occubat umbris.* Tsak ezt fejezi ki: *Ila még él az a' férjfiu.* Úgy szintén ez is: *Jam summa procul villarum — Majoresque cadunt —* Tsak ezt teszi: már

estveledik. Illyent maga a' Poëticának Fordítója - is a' Poësisnek ékessége gyanánt említett Virgiliusból Elő-Beszéd. 18. Old.

Ugy vagon az is, hogy szóról szóra nem fordítottam. Eggy-egy szó el-marad az eredeti példából, más hasonló értelmű be-tétetik. De a' másik-féle fordítás - is épen így tett: nem a' kádentzia okozta hát. Nem is szükséges úgy fordítani; mert tudjuk a' regulát: *Non verbum verbo curabis reddere fidus Interpres* — Tsak a' dolgot magát és az Írónak gondolatját tartjuk szorossan, a' szókat pedig a' hol ki-telik, követjük: a' hol nem, más hasonlót tészünk helyébe; vagy magunk nyelvünknek természetesi módja szerént keresett egészsz szóllás formájával, stilussal - is fejezzük ki. En, mikor egy Igét a' másnak társaságától külön kellett - is szakasztanom, akkor is annak a' szónak jelentő erejét másutt-más szókkal egybe-kapcsolva rendben ki-fejeztem. Ezekre-nézve sem vádoltathatik hát az ártatlan kádentzia, hogy az ő kedvéért félre-tekerések éjtetnek. Végre az is igaz, hogy néhol egy Negyed versből a' másikba ugrik-által a' dolognak értelme, és a' szók egybe rakásának *Construction*nak folyamata; melyet soha sem szoktam tselekedni, mikor magam eredeti munkát írok. De hiszem, maga Horátzius ezt számtalan sokszor tselekefzi. Közelebb ebben az Odában-is *Ottor aura Tollat*, Ez illyen sem foly hát a' kádentziák kedviért-való erőltetésből. Azonkívül-is ki nem tudja, hogy könnyebb eredeti

munkát szabad gondolattal készíteni, mint sem a' más nyelven lévőt magunkéra fordítván, elménket azzal fárasztani, miképpen lehessen az eredeti példához mind igével, mind tüzszel 's gondolattal, mind egyben-rakással leg-természetesebben közelíteni. Ha azért nem fordíthatunk úgy a' mint éppen kellene, tsak a' kádentziákat abban nem okozhatjuk.

De épen itt vagyon már a' helye, hogy elé-hozzam azt a' versemet, mellyet tizirkáló rostában tettek és fekete szénnel annyira meg-jegyzettek mind a' Museum' ki-adói, mind pedig a' Poéticának érdekes fordítója.

— — — — — *Illik* —

Egybe Minerva' feje, 's szüz Citherea' teje.

Imhol most már, úgy-mondanak, hol kell nagyobb erőltetés, és szembe tűnőbb illetlen egyben-foglalás, mint a' Minerva' feje és a' Szüz Cithéra teje. Ezt pedig nem egyéb, hanem a' kádentziának-való áldozás tselekedte, annak kedvéért esett az az idétlen kényszerítés. A' Museum' ki adói épen meg-nem foghatják, miként találhatom ezekben 's c'félekben gyönyörűséget. A' Poétáknak fordítója pedig nem tsak meg-nem foghatja, hanem még bocszszonkodik-is miatta. Ki olvashat úgy-mond ilyeneket bocszszonkodás nélkül. Tsak törköztesse magát és ne bocszszonkodjék, kedves barátom! Sajnálom, hogy miattam terheli magát és tsendes véréit meg-háborítani nem sajnálja. Hogy azért a' meg-foghatatlan képtelenséget fogható-

képpen ki-fejtegessem, és a' fel-boszfonkodott indulatot le-tsendesíthessem, meg-télszem a'próbát. Engedjen-meg nékem a' Nagy Erdemű Hazafi-Közönség, hogy e'kis tsekélységgel nyomtatást szaporítani és az olvasókat fárasztani kénteleníttetem. Ha az én kádentziás Mú'sám meg-hallgattatása után-is terhes Sententzia alá ítéltetik; leg-alább maga sem fog minden apologia, mentő - oltalom nélkül szenvedni, a' világ sem fog így fél-peresre Sententziát mondani. — Megjegyzői versekből ki-választott rendetske ez, melyről meg-vallom, ha úgy tetszik, hogy az ottan lévőek között nem épen a' szebbik. Találtak ott szebbeket-is, nem alaton Hazafiak. Több e'féléket-is emlegetnek a' Tudós Jegyzők, de ki-jegyzés nélkül. Am legyenek; nem vetélkedem felette. Csak én-is megjegyzem leg-előbb-is közönségesen, hogy egy Poéta sintsen, 's nem-is vólt a' világon, kinek versei mind egyenlő szépségűek vólnának. Akár hol is egy-egy alatonabb és lankadtabb, mint a' másik, a' mint az Irónak elme-béli tüze, és íráshoz való kedve, egykor hidegebb és lankadtabb, mint másszor. Tudósabb emberek vóltak nálunknál, a' kik Homerusnak csak első Verseiben-is hibákat jegyzettek-meg. Jól, vagy rosszúl, nem mi ítéljük-meg, hanem nagyobb emberek nálunknál. De az igaz, hogy a' leg-jobb lantnak és hegedűnek hurja-is lehetetlen, hogy meg-ne táguljon ollykor; így bizony akármelly felséges elmének tüze, és kedve-is meg-lassodik, és akkor meg-is tetszik a' versen; csak hogy a' mi Grammati-

cusajnk nagy tekintettel és tisztelettel viseltetvén a' régiséghez, szintén-ugy regulákat tsináltak némellykor, mellyek-szerént meg-mentsék még azokat-is, mellyeket a' régiek talám magok-is hibának esmértenek magokban. Illyen ez a' regula: *Caesurae gratia quando Syllabae breves producuntur.* p. o. *Desine plura puer & — Pectoribus inhians —* De bizonyos az, mégis, hogy akármelly felséges Poëta-is imitt-amott hibát ejthet. (*) Mi az oka? hogy Virgilius tiz esztendeig írta az Aeneissét? mert kétség nélkül szüntelen jobbítgatta a' hibákat, leg-alább a' gyarlobb rendeket. Még-is el-égetni parantsolta ezt a' drága munkát; mert egy-átaljában nem egészfzen tettzett néki mindennütt, és meg-jobbitni valót eleget talált benne, és ha még tizig élt volna-is, talám szüntelen jobbakat tett volna az elég jóknak helyében. Kitsoda nem veheti észre, hogy p. o. ez: *Stant & juniperi & Castaneae hirsutæ.* Tsak alatonabb ennél: *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* Ugy szintén: *Amphion Dircaus in Acteo Aracintho* koránt sem éri szépséggel ezt: *Ille latus niveum molli fultus hyacintho;*

(*) Példa ide Ovidiusnak ama' magát mentő Epigram-mája: *Orba parente suo — — Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit, Emendaturus, si licuisset erat.* Imhol! maga talált maga verseiben holmi hibákat, mellyeket módja lévén, meg-jobbitott volna. Mi ezeket ma nem találhatjuk-meg, mert azt a' nyelvet, a' mint virágjában volt, jól nem tudhatjuk, sem a' Poétának nézéseit és tzeljait világosan nem láthatjuk.

Mert amaz elsőket a' sok vocalisok egybe-találkozások eleven erejeből ki-vészik, és el-lankasztják, a' mint az e'féléket vi'sgáló Tudósok meg-jegyzették. Bizony ebben is: *Qui Te Pollio amat, veniat, quo Te quoque gaudet*, az az alatta értendő potlás. *venisse*, idéltenebbnek látszik lenni, mint sem egy Márohoz illenék: és sokkal szebb volna, ha ott az az értelem tsorba nélkül volna ki-fejezve. Hány grádittsal ékeesebb az utánna-valo vers: *Mella fluant illi ferat & rursus asper amomum*. Épen hasonló potlás Horatius második Odájában is, mikor e-hez: *Hic magnos potius triumphos*, hozzá értik ezt: *accipe*, némelly tudós Jegyzők. A' tudományok tsudájának nevezetett Scaliger sok hibát láttatott találni Horatiusban; mások ismét másokban, mint Homerusban, Demofthenesben, Ciceróban, Idősebb Senecában 's a' t. Méltán-é, vagy méltatlanúl, sokkal kisebb vagyok, mint sem meg-ítélhessem. Elég az, ha regula gyanánt vagy on, hogy a' leg-felsőgessebb elmékhez-is ragad ollykor valami hijánosság: Elég az, ha különbözik még a' leg jobbak felől-is az embereknek ítélet-tételek: Sőt elég az, hogy egy rend vers alattabb járván felséggel, fontossággal, vagy mesterségnek szépségével, mint a' másik; nem lehet ugyan többekkel mindenkor egyenlő szépségű, de azért még nem hibás, hanem csak kisebb szépséggel és fontossággal a' leg-fezebbeknél.

Hát én azokhoz képest kiket meg-említék, majd csak árnyék lévén, miképpen tehetném, hogy minde-

nütt hiba nélkül írjak, és hogy leg-alább néhol meg-
ne tsökkenjen elmém' gondolatja? kivált miken te-
hetném, hogy hibákat ne találjanak versetskéimben
azok, kiknek a' hiba keresés mesterségek. Nem szé-
gyenlheti egy bujdosó tsillagotska a' benne lévő el-
kerülhetetlen tsorbát, vagy is fogyatkozást, ha még
a' napban is szeplőket fedeznek-fel a' mészze néző
tsők. Nem a' Kádentziák kényszeritenek arra tulajdon-
képen, hanem sokszor az, hogy az írónak elég ideje
vagy kedve sinsen a' gondolatoknak vagy szóknak
elégseges meg-válogatására. Egy gondolatot vagy
szót hirtelen szépnek talál, hofszan nem rágodik raj-
ta. Majd azután, vévén észre, hogy szebben, job-
ban is ki-fejezhette volna, ha még módja 's ideje
van, meg-is jobbítja, mellyben hát az egyenlő hang-
zatok ellent nem állnak; tsupán több időt 's munkát
némellykor kívánnak. De hát ugyan azok, kik az
egyenlő hángzatok nélkül írnak verset, olyan bol-
dogok-e, olyan tehetősök-e, hogy hiba nélkül tökél-
letesen írjanak? Ha azzal hízkelkednek magoknak,
igen édesen álmodnak. Ezek az *Aristarchusok* vajha
olyan ízemekkel tzirkálnák a' magok verseiket, mint
a' másokét. De az ember maga házán kívül igen
könnyen hiúz a' más dolgában, otthon pedig vakon-
dak a' magáéban. Ha mi-is szemesen belé-ereszked-
nénk azokbann a' Versekbén, melly sok idétlen ki-
fejezéseket, tsuda szókat, erőltetett egybe-rakásokat
jegyezhetnénk-meg azokban-is; leg-alább elég szám-
mal olyanokat, mellyek helyett szebbeket 's fonto-

sabbakat tehetnek vala, vagy felségesebb gondolatokkal az alacsonyabbakat emelhetik vala. No már itt a' kádentzia ellent nem állott. Mi az oka hát, hogy azokban-is ottan-ottan hijánossága vagyon a' tökéletességnek? kétség nélkül azok az okai, melyeket fellyebb említettem. Valamint azért kádentzia nélkül-is sokszor meg-lankad 's el-is szakad olykor a' meg-feszített elmésségnek hurja: Ugy ellemben kádentziákkal egygyütt-is sok olyanokat el-lehet kerülni, ha ki az időt és gyakorlást attól nem kéméli, egész tökéletességet pedig, mellyhez semmi tizkáló veszfő ne férjessen, még Homérustól, Miltontól vagy *Racinet*ől se kívánjunk. A' mi közelebb az én verseimben azokat a' boszszankodásoknak tárgyait illeti, magam-is olyanokat, ha elégséges időm és módom volna az ilyen mulatságra örömet minden kádentzia mellett-is meg-jobbithatnék, hogy némellyeknek talám fel-háborodott véreket tsendesíthetném. Ugy kell maradni azoknak még-is; mivel sem módom, sem időm, sőt már kedvem-is illy idő töltésre nem igen vagyon.

De nem szükség, hogy senki boszszonkodjék azon versetske ellen, mert egyéb aránt abba minden szó-nak okát adhatom, hogy nem épen illetlenül raktam-egyben némelly Tudósoknak képzelt boszszúságokra. Tsak ez egygyet kérem, hogy meg-halgattatni szereztsém legyen. Ugy vélem, e' kettő tartatik benne idélen és erőltetett gondolatnak, hogy a' *Minerva*' fejét, és a' *Cithorea* vagy *Venus* tejét egyben-illeget-

tem, és hogy *Venust Szűznek* neveztem. Ha kén-
 lenítetem már ezekre magyarázatot írni, imhol ez
 az értelme. A' Textus a' függésből értetik-meg, azt
 mondja a' Példa-beszéd. Egy Tudós Ifju Professor
 vala e' Menyegzői Verseknek tárgya. A' meg-jegyzett
 rend-előtt néhány versekben *Hymen* állittatik-elé be-
 széllni, a' ki a' Völegényt hitegeti a' Szeretetre, és
 tsupán a' böltsefséget, 's a' sok tudományt elégtelen-
 nek tartván lenni az ember' világi boldogságára a'
 páros élet-béli Szeretetet-is melléje foglalja, és néki
 javasolja; mert e' kettő egygyütt jó, és illendő egy
 tudós bölt emberhez. Természeten jött azért oda
 bé, hogy egy érdemes Hazafiban illik öszve a' tudo-
 mány és a' páros élet; a' böltesség, és a' házassági
 tisztá Szeretet. Epen azt jelenti-ki hát hasonlatosság
 szerént az-az Allegorica formában ki-tett szóllás for-
 mája a' versben: *Nem tsuda! tudnillik mint gyűrűvel*
a' kövek, illik — Öszve, Minerva feje 's szűz Cythe-
rea teje. És vallyon mitsoda leg-kissebb idétlenséget-
 is találhat valaki e' kettőben a' meg-mondott tzélra
 nézve, a' ki tudja, mi a' *Tropus*, mi a' *Methaphora*,
 mi az *Allegoria*? Hogy a' *Minerva*' feje a' böltesség-
 get, és a' tudományt jelentse, *Tropus* szerént, azt a'
 gyermek-is jól-tudja; úgy a' *tej*-is hogy a' tudomá-
 nyok első kezdeteinek példája légyen, ugyan egygy-
 ügyű a' ki nem tudja, ha tsak a' leg-szentebb könyv-
 ből-is (1. Kor. 3; 2. — 1. Pet. 2; 2.) Itt pedig mikor
Citherea tejét nevezem, azzal illendő-képen fejezem-
 ki *allegorice* a' Szeretetnek még pedig a' házassági

tiszta Szeretnek tudományját: vagy - is azt a' tudományt és annak tiszta reguláit, melyek Szerént kell társalkodni az egygy - más Szeretetében élő Házasoknak. Mert Vénus ollykor az egyben - házasításnak - is Istennéjének tartatott: azért foglaltatik egyben Junóval Macrobiusnál: *Signo Veneris Junonis pro filiarum nuptiis Sacra fecisse nuptiarum*. Mi lehet hát illendőbb, mint hogy egy házasuló Tudós emberben annak más egyéb tudományját az házassági tiszta Szeretnek tudományjával egybe foglaltam, az egyegyiket a' *Minerva feje*, a' másikat a' *Venus teje* hasonlatosság Szerént és természetesen fejezi ki, a' mint már meg-jegyzém. Ugyan mi lehet abban legkisebb idétlen erőltetés annak, a' ki tudja az Oratoriának és a' Mesterséges Szóllások' keményebb formáinak reguláit? mi lehet illendőbb, mint egy-féle tudományt más tudománnyal egy társaságban kötni; egyiknek helye a' főben vagy agy-velőben vagyon; a' másiknak igen alkalmas példája a' *téj*. Mind ezeket jól kell tudni és könnyen által érteni azoknak a' tudós Hazafiaknak, kikkel most beszéllgetek. Tsuda dolog, hogy még-is itten ez egy máshoz természetesen illő dolgokat nem kívánták látni. Mellyen én sokkal inkább tsudálkozhatnám sött boszszonkodhatnám de tsendes vérrel szenvedem ezt a' nem tudást.

Az Allegoria sem ollyan kemény ezekben, hogy ezt hibául tulajdoníthatnák. Mert ennél sokkal keményebb és vastagabb huron hangzó Allegoriákat igen gyakran találunk a' Poétáknál. Mert a' Poéták

a' leg inkább egy mástól különböző dolgokban is csak egy kis hasonló színt néznek, és leg-ottan azokat egyben-foglalják. P. o. *Quam multi Lybico volvuntur marmore fluctus.* Itt a' tengert a' Poeta márványnak nevezi. Nagyságos Apolló! mitsoda különböző sőt ellenkező természetű e' két dolog a' márvány, és a' tenger; még-is a' márvány, tengert fejez-ki; csak e' kicsiny hasonló színért, hogy a' ki-pallérozott fényes márvány *sik*, és a' tenger színe-is *sik*. A' ki hát bészfonkodik réám az én versemért, bészfonkodjék sokkal méltábban a' Poétáknak ilyen mérész vastag gondolatjáért. Illyen ez-is: *Instar montis equum — ædificant*: olyan nagy fa-lovat építenek a' Görögök Trója alatt, mint egy *hegy*. Ismét Georg. Lib. 4. vers. 555 — 58, hogy a' mely ki rohanó raj, felleget formált repülésével, majd egy magoss fára egyben gyűlvén szőlő gerezdet botosátot alá a' fának ágáról: azaz, olyan formán függöttek ott, mint egy szőlő gerezd. Imé itt a' mi vala *felleget*, hirtelen *szőlő gerezd* léssen az egybe-foglalásban: Még pedig nem-is szőlő fánn, hanem más akármelly magoss élő-fánn. Híszem ezek mezfűzünnetebb keresetteknek és keményebbeknek látszanak lenni egybe-foglalva, mint az én *fejem*, és *tejem*; még-is ki mér bészfonkodni érettek — *Virgilius* írta. Szabad-is volt mindenkor a' Poétáknak illyen kemény gondolatokkal játszani. Ezt minden tudós Hazafi tudja.

Végre e' még a' bészfűzés, hogy ugyan *Venus* miért nevezém *Szűznek*? Mitsoda illetlen epithetum

ez? De jusszon eszákbe, hogy a' régi Nap-keletiek, nevezet szerént az Assiriusok, és Arabsok Vénust *Virgónak* nevezték vala, mint a' Görögök és Romaiak *Diánnát*. A' pedig *Szüzet* téfzen. Mellyből azt-is tanuljuk, hogy eredeti-képen Vénus a' Pogányoknál közönségesen Szeretetnek Istennéje vólt: Az-az, nem tsak a' fajtalan, undok, hanem a' tiszta Szeretetnek-is. A' régiség szerént neveztem hát Cithereát *Szüznek*. Ezt-is nem kétlem tudják az Érd. Hazafiak. De e'felett mi nekünk keresztyéneknek a' Házassági Szeretetnek egygyessége szeplőtelen ágyas háznak vagy más szóval *Szüznek* neveztetik ('Sid. 13: 2.) Ha ezt már egy Keresztyén Poéta a' Pogány Poéták' Stylussával akarja ki-tenni. *Casta Venus* az az *Szüz Venus* vagy *Cytherca* névvel igen helyesen fejezheti-ki, hogy megkülömböztessék ez által a' fajtalan és tisztátalan Szeretettől, melly ezt a' szent nevet sem érdemli-meg. Vallyon mit hibáztam volna hát ebben-is, holott ez az egyben-foglalás természetesen folyt. öfzve. Al-momban sem láttam, hogy valaki e' közönséges dolgokat ne értse; mert egyéb-eránt még akkor alája jegyzettem volna versemnek ezt a' Commentáriust, hogy a' bszfzonkodást meg-előzném. A' mennyi mesterségesen egyben-fzött font tekervények és sokszor homályos *allusiok*, tzélozások vagynak sok helyen Horátiusban; felelek, hogy az ő idejében Romában, még a' tudósabbak közzül-is kevesen, és nehezen érthették-által, hol járjon az esze; a' köz rend pedig még tsak nem-is értette. De azért még-is sen-

ki nem bocszónkodott réá, nem-is volt oka, miért. Tsak ugyan ha ennyi Magyarázatom után-is nem nyerhetem-meg a' bocszónkodóknak le-tsendesedéseket, imhol, ha teszük, másképpen formálom: *Nem tsuda! Tudnillik Pallás öliben Vénus illik, Mint hiket a' szeretet Szüz nyoszolyába le-tett. Akár így: Nem tsuda! Tudnillik Pallás mellé Venus illik, kiknek szüz szere-tét ágyat ölekbe vetett.*

Még ez egygyet-is szó nélkül nem hagyhatom, mitsoda mérész pennából jöhetett az, a' mit a' Poëtikának Elöl-járó-Beszédében a' 29. Old. olvasunk hogy régi úton mellyen eddig jártunk (érti az egyenlő hangzatok szerént való akármilyen Vers-írásnak módját közönségesen) *merem mondani, úgy mond, nyelvünket a' ditsőség Templomáig soha nem viszfűk, annyi-val inkább soha abba bé-nem vihetjük.* Elég mérészmondás. Mert így hát a' leg-híresebb Anglus, Frantzia, Olasz, Német-Poéták a' ditsőség Templomában nyelveket nem vitték; mivel az egyenlő hangú végezetek szerént írták verseiket. Bezzeg ők inkább bocszónkodhatnak ezeknek hallására. Icarus mérészsege sem vakmerőbb, mint *Miltont, Popét, Jungot, Voltért, Racint, Hallert, Gellertet*, 's többeket kádentziás verseikért a' ditsőség templomából ki-zárni nyelvekkel egygyütt; kik mind-azon-által bizonyoson nem nézik sajnos szemekkel belől a' ditsőség templomából azt a' ditsőséget, mellyet a' kádentziák-tól tilzta vers-írók olly fenn-repülő elmével képzelnek. E' féle mondásokkal inkább alázzuk, mint sem

magasztaljuk nemzetünket és nyelvünket az idegenek előtt. En pedig ellemben nagyobb bátorsággal merem erősíteni, hogy mivel a' Magyar mióta valaha verset kezdett írni, nem másképen írtt, hanem az egyenlő hangzatoknak kedvellésével (noha annak ékes ki-válogatásában, és egy másnak felelő harmóniájában hajdon kevés munkát és mesterséget mutatott) ez a' vers-írás módja olly gyökeresen belé-nőtt nyelvünkben, és ez az eredeti régi nemzeti íz-érzés annyira hatalmat vett nyelvünkön, és mint egy természetére változott, hogy a' ki azt nyelvünkben egészízen ki-írtatni csak gondolja-is, nyelvünk' természeti hajlandósága ellen hartzot izenni láttatik; a' ki pedig abban fáradozik-is, bizonyosan mint egy sebess vízzel szemben úzó, kezeinek lábainak minden erőlködését haszontalan el-veszti; és soha ebben tzelját el-nem éri; mivel egy nemzeti meg-gyökerezett, 's eleitől fogva kedveltetett izlésnek egészízen el-törlésére igyekezni vallyon nem hijában való munka-é hogy nagyobb ne mondják? Ne abban fáradjunk hát hijában, hogy a' mi nyelvünkben régen meg-gyökerezett azt egészízen ki-írtsuk; hanem abban, hogy meg-jobbítsuk, és mutassuk-meg, hogy nyelvünk a' vers-írásnak minden eddig a' világon gyakorlott formájára alkalmas. Írjunk hangzatokkal való játékkal-is; írjunk a' nélkül-is, kinek mi féle tetszik, ki mire inkább hajlik. — Ez a' mód viheti-bé inkább nyelvünket a' ditsósságnak Templomában más nyelvek felett. Epen képzelhetetlen, hogy egy ollyan forma vers-

írás' nemé, melly maga eredetét szinte talám Nemzetünk eredetéig vífzi (csak hogy el-vesztenek erről emlékeztető írásink) és nyelvünknek szinte természetvé, Nemzetünknek izlésére változott, még-is egy ilyen forma álljon ellent nyelvünk pallérozásának és Nemzeti Poésisunk' ditső ki-mivelésének; mert valamiben valami már természeti, az olyan maga ellen nem dolgozhatik; sőt inkább annak nagyobb-nagyobb ki-mivelésével és hibáinak jobbítgatásával segítettik nyelvünk egyenesebb lépésekkel sietni a' ditsősség' emplota felé. Ez a' régi bé-vett és természetvé vált izlése nemzetünknek a' Hangzatokkal való játékhoz, mint valamely nemzeti hegyeinkben termelt drága értz-nemek, nem arra valók, hogy azokat a' fzemetre ki-hánnjuk; hanem hogy salakjaitól meg-tisztítván nyelvünk' gazdagítására 's ditsősségére fordítsuk. Már ebben fáradozni a' tudós Hazafiaknak igen be-tses munka.

Akár-mint pallérozódjék pedig Nemzetünk, akár mint világosítsa és művelje elméjét; de az által soha Nemzetünk ezt, az egyenlő Hangzatok' kedvellésére-való nagy hajlandóságát le-nem vetkezi: Noha ez a' pallérozódás ajánltatik a' Poetikának Elöl-járó Be-fzédben 31. Old, mint igen hasznos eszköz, mellyet kötelességünk szerént izükséges forditanunk minden e'féle hangzati játéknak Nemzeti verseinkből leendő közönséges ki-írtására. De ugyan mi okra nézve? Altal nem láthatjuk. Lám! a' leg-pallérozottabb Eu-

rópai Nemzeteknek ki-miveltetések nem vonta maga után az egyenlő hangzatoknak szám-ki-vettetését. Bizony hát Nemzetünk, Nyelvünk, és Vers-írásunk ki-mivelheti magát akár milyen mértékig a' nélkül, hogy ennek az ő kedves tsemegéjének általán-fogva való el-hagyására kényszeríttessék. Nem-is foly az a' ki-miveltetésnek, és elme-béli világosodásnak természetiből, hogy a' mi egy Nemzetnek mint egy velle született kellemetes izlése, arról egy átaljában lemondjon; hanem csak, hogy az ő mivelő szerzők a'it annak meg-jobbítására és a' káros viszfza-éléseknek el-kerülésére fordítsa. Nem lehet a' pallérozódásnak olyan mértékét gondolni, melly p. o. a' Magyarra tökéletesen el-hagyassa azt a' természeti hajlandóságot, melly szerént az idegen dolgok, portékák, és más nemzetek módja után sebesen vonattatik. Csak azt teheti hát meg, (ha valamit tehetne) ebben minden erejével a' tudománynak világa, hogy ő ebben tudja a' mérséklést meg-tartani, és a' viszfza-élést, 's káros következtetéseket ki-törölni, mellyek ő néki romlására szolgálnak. A' bölts Orvos sem tiltja el egészen a' Betegét attól, a' mit igen szeret, ha szinte nyavalyájának Orvoslásával ellenkezik-is, mert azal sokszor többet ártana, mint használna; csak éppen igen vigyázva mérsékelteti, ne hogy a' néki ártalmára szolgáljon. Mit okoskodunk azért külömben, mint a' természet' vezérlése tanít. Sokat kell engednünk a' természeti szokásnak; mert engedve többet nyerünk

rünk, mint sem magunkat keményen ellene szegezve. A' ki . miveltetésnek természetiből hát nem a' foly, hogy a' mit kellemetes izléssel meg-fzokott Nemzetünk, azt tellyességgel el-hadgyuk (bár ugyan valami nyavalya volna-is az; mi haszna? ha gyógyúlhatatlan!) hanem csak e' foly, hogy mi a' vers-írást tsupán a' kádentziák mellé ne szorítsuk, és hogy ez által minden vízfzfa élést, és nyelvünknek természetellen járó dísztelen erőltetést el-kerüljünk: Sőt a' tudománynak mivelő eszközeit erre olyan véggel fordítsuk, hogy a' mi darabosság és rendeletlenség e' mi izlésünkben vagyon, azt meg-jobbítsuk, 's inyünknek kellemetesebbé tégyük.

Meg-kell már vallanom, hogy nem Elöl-járó beszédet, hanem első szándékomon túl-lévő Munkát találtam írni. Eleget, sőt igen sokat írtam annak, a' ki velem egy izlésen léfzen; de a' különböző inyünek most sem sokat, még-is az unalomig, úgy gondolom. Szabad vólt írni ama' könyvet: *Mi a' Poésis? Mi az igaz Poéta?* és a' melly úgy ditsértetik-meg a' Poetika Elöl-járó Beszédében; hogy az eléggé meg-tzáfolta az egyenlő Hangzatok egygyeztetésének mesteriségét. De ez ellent nem állván, szabad vólt nekem is írni. Egygyikünk-is olly bátran ne ditsekedjék, a' meg-tzáfolásnak győzedelmi kofzorujával. Bizzuk annak meg-ítélését minket meg-olvasó Erd. Hazánk' fiaira. Tzélomban tellyességgel nem lévén, hogy Poétai tsata-piatzra ki-fzálljak, kívántam most egy-

szér bővötskén ki-nyilatkoztatni gondolataimat, melyek már egyben summára im ezek:

1-szer A' Magyar Poésisnek valósága nem áll a' Hangzatoknak egygyeztetésében: senki olyan ostobának ne tartson, hogy abban tartanám a' Magyar Vers-írásnak mesterségét, és azért vólnék annak kedvellője.

2-szer. Ha Déákul olyan formára verseket írni helytelen-is, de e' nem tilt-el attól, hogy az Athenai és Romai Mú'sákat követő Magyar Mú'sánknek mejjében e' kedves Nemzeti bokkrétát szúrjuk, és Déák mértékre kádentziák szerént írjunk.

3-szer. Igen helyesen esik, hogy még-is írnak Görög és Romai módra Magyar verseket. Én magam csak azért nem igen írtam ilyen formán, hogy próbálgassam inkább azt a' módot, a' melyet mások nem-igen gyakorlottak, hogy az e'félékben-is példák legyenek nyelvünkön.

4-szer. A' Hangzatok egygyeztetése nem áll ellent a' Vers tökéletességének; hanem csak több időt és Munkát kíván az írótól.

5-szer Irjon azért ki-ki mire inkább hajlik, és kedve vagyon: ebben lészzen Nemzeti Verseinknek ditsőssége. Mentől több különböző étel telik-ki valamelly kamarából, és konyhából, annál gazdagabb

az : így ez a' tehetség - is nyelvünknek gazdagságát mutatja. Mentől több különböző virág nyilik a' mezőben, vagy ki-miveltt kertekben; annál szebb azoknak tekintetek, mert a' gyönyörűség a' dolgoknak külömbségében jobban mulatja magát. Mentől inkább különböző jó ételekkel rakatik-meg az asztal, annál tökéletesb az izlésnek: kinek miből tetszik, válogathat és inyének kedvét töltheti. De ha tsak örökké, egy két félét eszünk, nem olly nagy a' gyönyörűség, végre meg-is unjuk. Így van a' Versekkel-is a' dolog.

6./zor. Abban íygekezní, hogy minden hangzati béli egygyeztetés Magyar Verseinkből ki-töröltessék, olly bé-tetszik előttem, mint nyelvünk' gazdag tehetségét ok-nélkül szánt-szándékkal szegényíteni, és a' nyelv ellen törekedni.

7./zor. Ne kíványon senki mi tölünk hiba nélkülváló kádentziás verseket; mert a' kik a' nélkül írnak-is, hiba nélkül még most nem írhatnak, mi-is még most nem írhatunk. Mind két fél pedig idővél sok gyakorlás által ezt nagyobb tökéletességre viheti.

8./zor. A' külömböző Verseknék írói békével szenvedjék egygy-mást, söt köz-íygekezettel munkálkodni egygy-mást gyönyörűséggel nézzék, és kültösön segítssék. Így fog emelkedni délre Nemzeti versírásunknak piross reggele.

Mellyeket már bé-rekesztek ez egy jelentésem-mel, hogy e' tsomóban bé-jött munkátskákknak egy-

ben szedegésében az időnek rendét szoróssan meg-tar-
tani, módom 's alkalmatosságom nem lehetett. De ez
a' kevés tsorbaság mivel a' dolognak valóságára nem-
is tartozik, azt tartom, senkinek alkalmatlanságot
nem fog okozni. Új-Torda 1802. 26-dik Septemb.

